

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรม : กรณีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิของ
ข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัย

จัดทำโดย พลโท กันตพจน์ เศรษฐราษฎร์ศรี
รหัส ๖๕๑๐๐๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑๐
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรม : กรณีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิของ ข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัย

พลโท กัณฑ์พจน์ เศรษฐราชศรี^๑

บทนำ

วินัยข้าราชการ หมายความว่า กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือแบบแผน ความประพฤติที่กำหนดให้ข้าราชการพึงควบคุมตนเอง และควบคุมผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้ประพฤติหรือปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป โดยกรณีของข้าราชการทหารนั้น เรื่องวินัยจะถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ ซึ่งหากทหารผู้ใดถูกสั่งลงโทษทางวินัยแล้วสามารถร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาได้ ตามเงื่อนไขและวิธีการที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยเรื่องของวินัยทหารนั้น สามารถแยกออกได้เป็นสองกรณี กล่าวคือ วินัยของทหารในเวลาปกติ และในเวลาที่ไม่ปกติ ซึ่งเรื่องของวินัยทหารทั้งสองกรณีไม่ปรากฏหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัย อันจะแตกต่างจากข้าราชการประเภทอื่นที่สามารถอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยได้ และไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ที่ว่า หากทหารผู้ถูกลงโทษทางวินัยไม่ได้ร้องทุกข์หรือร้องทุกข์แล้วแต่ยังคงไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยร้องทุกข์ของผู้บังคับบัญชาจะยังมีสิทธิภาคีขั้นศาลต่อไปได้อีกหรือไม่ อย่างไร อีกทั้ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคสอง (๑) ก็บัญญัติไม่ให้เรื่องการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารอยู่ภายใต้อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองอีกด้วย ทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่าคดีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวินัยทหารนั้น อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลใด ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงเขียนเอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้ขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาของกฎหมายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเพื่อคุ้มครองสิทธิของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัยในเวลาปกติ เพื่อให้การดำเนินการทางวินัยกับทหารอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม มีความเสมอภาคเช่นเดียวกันกับข้าราชการประเภทอื่นๆ และเพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับคู่ความตามหลักนิติธรรม หรือนิติรัฐของรัฐประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในระบบของศาลทหารในปัจจุบัน ศาลทหารสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท^๒ ได้แก่ ๑. ศาลทหารในเวลาปกติ คือ ในระยะเวลาที่บ้านเมืองสงบสุข ไม่มีศึกสงคราม ๒. ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ คือ ในเวลาที่มีการรบ มีสงคราม หรือมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก และ ๓. ศาลอาญาศึก เป็นศาลทหารอีกประเภทหนึ่งแยกต่างหากจากศาลทหารในเวลาปกติ และศาลทหารในเวลาไม่ปกติ การตั้งศาลอาญาศึกจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการรบหรือการสงครามเกิดขึ้น โดยจะตั้ง

^๑ รองเสนาธิการทหารบก

^๒ อภิการ์ตัน นิยมไทย, 'เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับศาลทหาร' (๒๕๕๗) วารสารการปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM ๑๑๙ <<https://www.senate.go.th>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ศาลอาญาศึกในยุทธรบริเวณ มีตุลาการ ๓ นาย เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตุลาการต้องเป็นนายทหาร ชั้นสัญญาบัตร และศาลอาญาศึกมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้น ในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดตัวบุคคล แต่มิได้มีบทบัญญัติให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีเกี่ยวกับวินัยทหารไว้แต่อย่างใด ดังนั้น ในเอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้ผู้เขียนจะขอกกล่าวถึง เฉพาะกรณีการลงโทษทางวินัยทหารในขณะเวลาปกติที่บ้านเมืองสงบสุขไม่มีศึกสงครามเท่านั้น ส่วนใน เวลาที่มีการรบหรือมีสถานะสงครามหรือมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก อันจะเป็นอำนาจของศาลทหาร ประเภทที่ ๒ และ ๓ นั้น ย่อมเป็นสถานการณ์พิเศษ ที่ต้องอาศัยความเด็ดขาดในการบริหารสั่งการ และการสั่งลงโทษทางวินัยทหาร ผู้เขียนจึงไม่ขอกกล่าวถึงแต่อย่างใด

หลักการและความสำคัญของการดำเนินการทางวินัย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้ความหมายของคำว่า “วินัย” ไว้ ๒ ความหมาย คือ (๑) ระเบียบ แบบแผน และข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ และ (๒) ลีลาบทรของพระสงฆ์ คำว่า “วินัย” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Discipline” อธิบายได้ว่า เป็นระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติ ให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า “วินัย” หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ควบคุมพฤติกรรม ของมนุษย์อย่างหนึ่ง ซึ่งใช้แตกต่างกันไปสำหรับคนในแต่ละหมู่เหล่าที่มีภารกิจในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่ต้องยึดถือปฏิบัติ หรือหมายถึงการควบคุมความประพฤติให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน

วินัยข้าราชการ มีลักษณะเป็นข้อบัญญัติเพื่อควบคุมและส่งเสริมให้ข้าราชการอยู่ในกรอบแห่ง ความประพฤติอันดีงาม ข้าราชการในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐในการบริหารราชการและติดต่อประชาชน จึงต้องทำให้ประชาชนเชื่อถือและไว้วางใจ ทั้งยังต้องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชน เมื่อข้าราชการมีวินัยที่ดี ประชาชนก็จะเชื่อถือและศรัทธาต่อข้าราชการผู้นั้น ตลอดถึงเชื่อมั่นและศรัทธาในหน่วยงานและรัฐบาล ตามไปด้วย^๓ ในการดำเนินการทางวินัยข้าราชการนั้น มีจุดมุ่งหมายหลายประการ ดังนี้

- ๑) เพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายหรือระเบียบแบบแผน
- ๒) เพื่อรักษามาตรฐานความประพฤติ
- ๓) เพื่อจูงใจให้ข้าราชการปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น
- ๔) เพื่อรักษาชื่อเสียงของทางราชการและความเชื่อมั่นของประชาชนต่อทางราชการ

จุดมุ่งหมายของการดำเนินการทางวินัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้ ความจริงว่าข้าราชการผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยนั้น กระทำผิดจริงหรือไม่ เพื่อให้ได้ความจริงและ ความยุติธรรมตามกระบวนการทางนิติธรรม หากมีผู้กระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษที่เป็นไปโดย เหมาะสมกับกรณีความผิด อีกทั้ง การลงโทษก็ต้องเป็นไปโดยสุจริต เป็นธรรม ปราศจากอคติ

^๓ ไพโรจน์ อัจจรัชชา, *วินัยข้าราชการ* (สำนักพิมพ์นิติธรรม ๒๕๖๐)

การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร

เนื่องจากทหารมีหน้าที่ป้องกันประเทศชาติโดยตรง และเป็นกลุ่มบุคคลที่ถืออาวุธโดยเปิดเผย ย่อมกระทำผิดได้ง่ายกว่าพลเรือนทั่วไป ในการปกครองบังคับบัญชาทหารจึงจำเป็นต้องกระทำโดยเฉียบขาด สำหรับการบังคับบัญชาที่หมายถึง อำนาจปกครอง ควบคุม ดูแล และสั่งการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ โดยเรียกผู้มีอำนาจปกครองควบคุมดูแลและสั่งการนั้นว่า “ผู้บังคับบัญชา” และเรียกผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองควบคุมดูแลและสั่งการนั้นว่า “ผู้ใต้บังคับบัญชา” ปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนจำนวนมากสามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ ความมีวินัย ซึ่งหากทหารขาดวินัยหรือวินัยหย่อนยานเสียแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความแตกแยก แตกความสามัคคี และยากที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุภารกิจ ซึ่งอาจส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อส่วนรวมได้ในที่สุด สำหรับเครื่องมือสำคัญเบื้องต้นของผู้บังคับบัญชาในอันที่จะรักษาระเบียบวินัยของทหารก็คือ กฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจผู้บังคับบัญชาใช้ในการปกครอง ตลอดจนให้อำนาจลงทัณฑ์แก่ทหารผู้กระทำความผิดวินัยทหารโดยเฉพาะ ทั้งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างกองทัพให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพเข้มแข็ง

การดำเนินการทางวินัยทหารตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖^๔

การดำเนินการทางวินัยทหาร หมายถึง กระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการก่อนที่จะมีการออกคำสั่งลงทัณฑ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีลำดับก่อนหลังต่อเนื่องกัน อันได้แก่ การตั้งเรื่องกล่าวหา การสืบสวนสอบสวน การพิจารณาความผิดและกำหนดโทษ และการสั่งลงโทษ รวมทั้งการดำเนินการต่างๆ ในระหว่างการสอบสวนพิจารณา ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญก่อนที่ผู้บังคับบัญชาจะใช้ดุลพินิจสั่งลงทัณฑ์ตามอำนาจหน้าที่ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

๑. มูลเหตุของการถูกดำเนินการวินัยทหาร อาจมาจากการดำเนินการ ดังนี้

- ๑.๑ เมื่อมีการกล่าวหาหรือสงสัยว่ากำลังพลกระทำผิด
- ๑.๒ เมื่อมีผู้ร้องเรียนขึ้นมา
- ๑.๓ เมื่อผู้บังคับบัญชารู้เห็นหรือสงสัย
- ๑.๔ เมื่อส่วนราชการหรือหน่วยงานอื่นแจ้งมา
- ๑.๕ เมื่อพบการกระทำความผิดเผยแพร่บนสื่อสาธารณะ

๒. การดำเนินการเมื่อมีการกล่าวหาหรือมีกรณีเป็นที่สงสัยว่ามีการกระทำผิดวินัยทหาร “การกล่าวหา” คือ การร้องเรียนกล่าวโทษระบุว่า มีข้าราชการทหาร ทหารกองประจำการ หรือนักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหม มีพฤติกรรมหรือมีการกระทำที่กระทำผิดวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ โดยการกล่าวหาที่เป็นความผิดทางวินัยร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง ซึ่งมีได้ทั้งการกล่าวหาที่เป็นหนังสือหรือการกล่าวหาด้วยวาจา

๒.๑ กรณีที่มีการร้องเรียนเป็นหนังสือ จะต้องมียาละเอียด ดังนี้

- การระบุชื่อ และลงลายมือชื่อผู้กล่าวหา

^๔ กระทรวงกลาโหม, คู่มือแนวทางการดำเนินการทางวินัยทหาร ของ กระทรวงกลาโหม มปป.

- ระบุชื่อหรือตำแหน่งของผู้ถูกกล่าวหา หรือระบุข้อเท็จจริงที่เพียงพอที่จะให้ทราบว่าเป็นการกล่าวหาผู้ใด มีข้อเท็จจริงหรือมีพยานหลักฐานเบื้องต้นเพียงพอที่จะให้เข้าใจได้ว่าผู้นั้นมีพฤติการณ์หรือการกระทำผิดอย่างไร หรือเพียงพอที่จะสามารถสืบสวนเพื่อค้นหาความจริงต่อไปได้

ขั้นตอนการดำเนินการ

ผู้บังคับบัญชาต้องสืบสวนในเบื้องต้นก่อน หากเห็นว่าไม่มีมูลก็ส่งยุติเรื่อง ถ้าเห็นว่ามีมูลก็ส่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนต่อไป

๒.๒ กรณีการกล่าวหาด้วยวาจา

ขั้นตอนการดำเนินการ

ให้ผู้บังคับบัญชารับทักท้วงคำและให้ผู้ร้องเรียนลงลายมือชื่อและวัน เดือน ปี เพื่อให้ปรากฏหลักฐานการกล่าวหาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร พร้อมรวบรวมพยานหลักฐานอื่นๆ ประกอบการพิจารณาแล้วดำเนินการให้มีการสอบสวนข้อเท็จจริงโดยตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง หรือสั่งให้บุคคลใดไปสืบสวนหรือเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาสอบถามก็ได้ หากเห็นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหา ก็ให้ส่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนต่อไป แต่หากเห็นว่าไม่มีมูลก็ส่งยุติเรื่อง

๓. การดำเนินการเมื่อผู้บังคับบัญชาพบการกระทำผิดวินัยทหาร

กรณีที่ผู้บังคับบัญชาพบว่าผู้ใต้บังคับบัญชาผู้ใดกระทำผิดวินัยทหารโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว ผู้บังคับบัญชาก็สามารถดำเนินการทางวินัยทหารได้ทันที เช่น ผู้บังคับบัญชาพบเห็นข้าราชการทหารทะเลาะวิวาทกันซึ่งหน้าก็อาจสั่งให้ข้าราชการทหารผู้นั้นชี้แจงหรือรายงานข้อเท็จจริงและอาจสืบสวนพยานผู้รู้เห็นประกอบการพิจารณาด้วย เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ามีมูลกรณีเกิดขึ้นจริง จะสั่งให้ลงทัณฑ์ผู้นั้นตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ ก็ได้ หรือจะส่งแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงประกอบการใช้ดุลพินิจของผู้บังคับบัญชา ก่อนที่จะมีคำสั่งลงทัณฑ์ก็ได้

๔. การสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้น

“การสืบสวน” คือ การสืบหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยทหารหรือไม่ นอกจากนี้ การสืบสวนให้ทำในทางลับเพื่อมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกดำเนินการหรือบุคคลภายนอก เช่น ผู้กล่าวหา หรือพยาน เป็นต้น

กรณีที่ข้อมูลข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏในเบื้องต้นเพียงพอแก่การพิจารณาแล้ว ก็ให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่ากรณีนั้นมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยทหารหรือไม่อย่างไร โดยจะไม่ทำการสืบสวนก็ได้

กรณีที่ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่มีนั้นยังไม่เพียงพอที่จะพิจารณาได้ ก็ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการสืบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม ทั้งนี้ จะดำเนินการด้วยตนเองหรือจะแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนแล้วรายงานมาเพื่อพิจารณาต่อไปก็ได้ การแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อจะได้ทราบข้อเท็จจริงว่าความผิดนั้นมีมูลการกระทำความผิดฐานใด ดังนี้

๔.๑ ความผิดตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

๔.๒ ความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับวินัยทหาร (หนีราชการ)

๔.๓ ความผิดตามกฎหมายอื่น

๕. แนวทางการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมีมูลการกระทำความผิดวินัยหรือไม่

๕.๑ กรณีถือว่ามีมูล

- พบว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีการกระทำตามที่ถูกกล่าวอ้างจริง
- พบว่าผู้ถูกกล่าวหา มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกกล่าวอ้างจริง

๕.๒ กรณีที่ถือว่าไม่มีมูล

- ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์แวดล้อมและพยานหลักฐานไม่เพียงพอให้ทราบว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดวินัย

- ข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์แวดล้อมและพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจได้ว่ามี การกระทำความผิดวินัยหรือไม่ เพียงพอที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปได้

- พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดทางวินัย

เมื่อมีการดำเนินการสืบสวนเบื้องต้น หรือตั้งคณะกรรมการสืบสวน (สอบสวน) ข้อเท็จจริง ในเบื้องต้นแล้ว ได้ข้อสรุปว่าผู้ถูกกล่าวหาได้มีการกระทำตามที่ถูกกล่าวอ้างจริง หรือพบว่าผู้ถูกกล่าวหา มีความเกี่ยวข้องกับการกระทำที่ถูกกล่าวอ้างจริง อันเป็นกรณีที่ข้อกล่าวหา นั้นมีมูลการกระทำความผิด ซึ่งประเด็นที่ต้องพิจารณาในลำดับต่อมา คือ มูลความผิดดังกล่าว เป็นมูลความผิดวินัยทหารอย่างร้ายแรงหรือไม่

๖. การดำเนินการในกรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยทหารอย่างร้ายแรง เมื่อผู้บังคับบัญชา พิจารณาในเบื้องต้นหรือพิจารณาจากผลการสืบสวนแล้วเห็นว่า พฤติการณ์ของข้าราชการทหาร ทหาร กองประจำการ หรือนักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหมผู้นั้น มีมูลว่ากระทำความผิดวินัยทหารอย่าง ร้ายแรง (ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖) ให้ผู้บังคับบัญชา ดำเนินการสอบสวน โดยจะดำเนินการสอบสวนด้วยตัวเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นผู้สอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณาว่ากรณีเป็นความผิดวินัยหรือไม่ ตามมาตราใด และควรได้รับโทษสถานใด กรณีที่ไม่ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน ผู้บังคับบัญชาจะต้องดำเนินการ ให้แล้วเสร็จภายใน ๔๕ วัน นับแต่วันที่พิจารณา ทั้งนี้ ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐาน ที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ รวมทั้ง ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาได้ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ภายในเวลาที่กำหนดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาตรา ๑๓ ประกอบกับ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔ (๗)

๗. เมื่อผลการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วปรากฏว่า

(๑) ผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษตามควรแก่กรณีตาม มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

(๒) ผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการกรณีมีมูลถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดวินัยทหารอย่างร้ายแรงต่อไป

๘. การดำเนินการในกรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยทหารอย่างร้ายแรง

การดำเนินการในกรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงนั้น เป็นกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้ความจริงว่าข้าราชการผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงหรือไม่ หากข้าราชการทหาร ทหารกองประจำการ หรือนักเรียนในสังกัดกระทรวงกลาโหมผู้นั้นกระทำผิด ก็จะต้องถูกลงโทษตามความเหมาะสมแก่กรณี ซึ่งการดำเนินการในเรื่องนี้ โดยปกติจะเริ่มต้นเมื่อผู้บังคับบัญชาพิจารณาแล้วเห็นว่าพฤติการณ์ของผู้ใต้บังคับบัญชามีมูลถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยทหารอย่างร้ายแรง ตามมติสภากลาโหม ครั้งที่ ๓/๐๗ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๗ (เว้นแต่เป็นกรณีตามข้อ ๒.๑๑ - ๒.๑๓) ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรงแก่ผู้นั้น ตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ โดยมีหลักการสำคัญในการดำเนินการดังนี้

๘.๑ ผู้ดำเนินการต้องเป็นผู้มีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด

๘.๒ ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

๘.๓ ต้องมีการแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ

๘.๔ ต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

๘.๕ หากการสอบสวนปรากฏว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำผิดวินัยทหารร้ายแรง ให้ดำเนินการส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจลงทัณฑ์เพื่อพิจารณาปลดออกจากราชการต่อไป

๘.๖ กรณีคำสั่งปลดออกจากราชการที่ไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ต้องมีการแจ้งสิทธิอุทธรณ์คำสั่งให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยผู้ถูกกล่าวหาสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งปลดออกจากราชการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

การอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง

การอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเป็นกระบวนการควบคุมภายในฝ่ายปกครองที่สำคัญประการหนึ่ง ที่อาจแก้ไขบรรดาข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชนให้หมดสิ้นไป โดยอาจจะเป็นการทบทวนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองหรือโดยผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้น และในการพิจารณาอุทธรณ์สามารถพิจารณาได้ทั้งข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเหมาะสมของคำสั่ง แต่ถ้าเป็นการอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการต้องพิจารณากฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนั้นว่ากฎหมายให้ทบทวนได้เพียงใด โดยการอุทธรณ์มีความมุ่งหมายสำคัญ ๓ ประการ คือ เพื่อให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย เพื่อส่งเสริมการควบคุมตรวจสอบภายในฝ่ายปกครอง และเพื่อแบ่งเบาภาระในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ซึ่งการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองอาจจำแนกออกได้เป็น ๒ ระบบ คือ ระบบการอุทธรณ์แบบบังคับ และระบบการอุทธรณ์แบบไม่บังคับ (การอุทธรณ์เพื่อเลือก) การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองอาจเป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมายเฉพาะของเรื่องนั้นๆ ที่กำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ไว้เป็นแบบฉบับของตัวเองแล้ว^๕ หรือหาก

^๕ ฤทัย หงส์สิริ, 'การทบทวนคำสั่งทางปกครอง' ใน พนม เอี่ยมประยูร *รวมบทความทางวิชาการกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙* (สำนักพิมพ์วิญญูชน : ๒๕๔๑) ๑๑๖.

กฎหมายในเรื่องใดมิได้กำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะ ผู้ได้รับคำสั่งก็มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นระบบอุทธรณ์ทั่วไปตามกฎหมายกลาง โดยจะนำมาใช้กับกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ และไม่ใช่คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยคณะกรรมการ รวมทั้งไม่ใช่คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรี โดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสัปดาห์วันนับแต่วันที่ ได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

เขตอำนาจศาล

ศาล คือ องค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการในการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี เป็นองค์กรที่มอบความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยคำพิพากษาของศาลจะมีผลผูกพันคู่ความให้ต้องปฏิบัติตาม ศาลอาจจำแนกได้เป็น ๒ ระบบ คือ ๑. ระบบศาลเดี่ยว เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีประเภทอื่นๆ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ๒. ระบบศาลคู่ เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเฉพาะคดีแพ่งและคดีอาญาเท่านั้น ส่วนคดีปกครองแยกให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีดังกล่าว ข้อพิจารณาของระบบศาลคู่ คือ การแยกระบบของผู้พิพากษาและการแยกองค์กรศาลปกครองออกจากระบบศาลยุติธรรม ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ได้มีบทบัญญัติให้จัดตั้งศาลปกครองขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาถือเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ระบบศาลคู่ในประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน บัญญัติให้ศาลมี ๔ ประเภท คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ในที่นี้จะขกกล่าวถึงเขตอำนาจของศาล ๒ ประเภท ซึ่งเกี่ยวข้องกับหัวข้องานเขียนชิ้นนี้ คือ ศาลปกครอง และศาลทหาร

ศาลปกครอง

ศาลปกครอง เป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดีพิพาทระหว่างรัฐกับราษฎร หรือระหว่างรัฐด้วยกันเอง โดยใช้วิธีพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวน แบ่งออกเป็น “ศาลปกครองชั้นต้น” และ “ศาลปกครองสูงสุด”

เขตอำนาจพิจารณาของศาลปกครอง หมายถึง อำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาคดีปกครองประเภทต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด โดยพิจารณาได้จากมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ แบ่งประเภทคดีออกเป็น ๖ ประเภท ดังนี้^๖

^๖ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, *รวมข้อเขียนเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครอง* (สำนักพิมพ์วิญญูชน ๒๕๖๕) ๙๒-๙๓.

ประเภทที่หนึ่ง คดีที่ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้วแต่กรณีใช้อำนาจทางปกครองออกกฎ คำสั่ง หรือกระทำการอื่นใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลปกครองพิพากษาหรือมีคำสั่งให้เพิกถอนกฎ คำสั่ง หรือห้ามการกระทำนั้นทั้งหมดหรือบางส่วน

ประเภทที่สอง คดีที่ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร และผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลปกครองพิพากษาหรือมีคำสั่งให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่ภายในเวลาที่ศาลกำหนด

ประเภทที่สาม คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจทางปกครองออกกฎ คำสั่ง หรือกระทำการอื่นใด หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร และผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลปกครองพิพากษาหรือมีคำสั่งให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเยียวยาความเสียหายให้แก่ตน โดยสั่งให้ใช้เงิน ส่งมอบทรัพย์สิน หรือให้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำ

ประเภทที่สี่ คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ซึ่งเป็นคดีที่มีคู่สัญญาทางปกครองฝ่ายหนึ่งฟ้องคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งให้รับผิดชอบตามสัญญาดังกล่าว และผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้ศาลปกครองพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีใช้เงิน ส่งมอบทรัพย์สิน หรือให้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำ

ประเภทที่ห้า คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องต่อศาลเพื่อบังคับให้บุคคลต้องกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด และมีคำขอให้ศาลปกครองสั่งให้บุคคลนั้นกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย

ประเภทที่หก คดีพิพาทเกี่ยวกับเรื่องที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง

เขตอำนาจศาลปกครองกับคำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร

คำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการทหาร เป็นคำสั่งที่เกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของผู้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นบุคคลซึ่งได้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐ คือ เจ้าหน้าที่ ตามคำนิยามในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยคำสั่งมีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างทหารผู้นั้นกับหน่วยงานต้นสังกัด และมีผลกระทบต่อสถานภาพและสิทธิของทหารผู้อยู่ในบังคับของคำสั่ง คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารจึงเป็นคำสั่งทางปกครอง ตามนิยามในพระราชบัญญัติดังกล่าว เมื่อทหารผู้ได้รับคำสั่งลงโทษทางวินัยต้องการจะได้แย้งคำสั่ง ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุเพราะคำสั่งดังกล่าวออกโดยผู้ที่ไม่ใช้อำนาจหรือออกโดยนอกเหนืออำนาจ ออกโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอนหรือวิธีการ อันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ หรือออกโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม มีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบในการออกคำสั่งก็ตาม ย่อมเป็นการโต้แย้งความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามมาตรา ๙ วรรคสอง (๑) แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน

กลับพบว่า คดีพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารเป็นคดีที่ถูกจำกัดไว้ไม่ให้อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลปกครอง ดังนั้น ข้าราชการทหารผู้ได้รับคำสั่งลงโทษทางวินัยทหารจึงไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้

ศาลทหาร

อำนาจของศาลทหารในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓ ได้บัญญัติไว้ว่า “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอาชญากรรมโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายทหาร หรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำความผิด และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใดๆ ที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง” ซึ่งมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้บัญญัติกำหนดบุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารไว้ ดังนี้

(๑) นายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการ

(๒) นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำความผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร

(๓) นายทหารประทวน และพลทหารกองประจำการหรือประจำการ หรือบุคคลที่รับราชการทหาร ตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

(๔) นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด

(๕) ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการ ประจำอยู่ในหน่วยทหาร

(๖) พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำความผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำความผิดอย่างอื่น เฉพาะในหรือบริเวณอาคาร ที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะใดๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

(๗) บุคคลซึ่งต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๘) เกลี้ยศึกหรือชนชาติศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาตามหลักการกำหนดเขตอำนาจของศาล จะเห็นว่า ศาลทหารมีเขตอำนาจตามหลักการดังต่อไปนี้

(๑) เขตอำนาจทั่วไป เป็นกรณีที่ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งเป็นอำนาจทั่วไปที่ศาลทุกศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ในลักษณะการกระทำความผิดดังกล่าวนี้ได้ เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาลและเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว

(๒) เขตอำนาจตามหลักดินแดน เป็นกรณีที่ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่พลเรือน ซึ่งสังกัดอยู่ในราชการทหารกระทำความผิดในการปฏิบัติหน้าที่ราชการทหาร หรือกรณีที่กระทำความผิดอย่างอื่นเฉพาะในหรือบริเวณอาคารที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะใดๆ ที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

(๓) เขตอำนาจตามหลักสัญชาติ เป็นกรณีที่ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร

(๔) เขตอำนาจตามหลักความผิด เป็นกรณีที่ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาทหาร และความผิดต่อกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา^๗

เขตอำนาจศาลทหารกับคำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารเป็นคำสั่งทางปกครองประเภทหนึ่ง การจะโต้แย้งถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งดังกล่าว จึงควรจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ แต่อย่างไรก็ตามมาตรา ๙ วรรคสอง (๑) กลับบัญญัติเป็นข้อยกเว้น ให้การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง เช่นนี้ ข้าราชการทหารผู้อยู่ใต้บังคับของคำสั่งลงโทษทางวินัยดังกล่าวจึงไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้ และเมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ มาตรา ๑๓ ก็พบว่า ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีโทษทางอาญาเท่านั้น มิได้ให้อำนาจศาลทหารในการพิจารณาพิพากษาคดีประเภทอื่นๆ ดังนั้น เมื่อการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการทหารเป็นกรณีที่มีโทษทางวินัยมิใช่โทษทางอาญาแล้ว ศาลทหารก็ย่อมไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการทหารเช่นกัน

หลักนิติธรรมกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) มีที่มาจากระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษ ถูกนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไทยเป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๕๐ อยู่ในมาตรา ๓ วรรคสอง โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ระบุความหมายของคำว่า “หลักนิติธรรม” หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน” หรืออาจกล่าวได้ว่า หลักนิติธรรม เป็นกฎเกณฑ์เพื่อกำหนดว่าบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลตลอดจนรัฐบาลและสถาบันทุกสถาบันในชาติจำต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ เมื่อหลักนิติธรรมมีผลบังคับใช้ กฎหมายทั้งหมดที่ได้บัญญัติออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนจะเป็นหลักประกันได้ว่าประชาชนในรัฐทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค เท่าเทียม ด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม

สาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ ๗ ประการ คือ (๑) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (๒) การแบ่งแยกอำนาจ (๓) ความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง (๔) ความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา (๕) ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (๖) ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย และ (๗) ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

^๗ โโกเมศ สุปงกช, ‘ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลทหาร’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ๒๕๕๕) ๒๘-๓๔.

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรม มีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า “ขั้นตอนและวิธีดำเนินการในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่ออำนวยความยุติธรรม ค้ำครองสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล”. จากความหมายดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่า กระบวนการยุติธรรม คือ ขั้นตอนสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นสาระสำคัญของหลักนิติธรรมดำรงอยู่ และในทางกลับกันกระบวนการยุติธรรมก็ต้องดำเนินไปภายใต้หลักนิติธรรมด้วย ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนี้ มีบุคลากรเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ตัวอย่างเช่น พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ ศาล กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์

สำหรับประเทศไทยก็ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพไว้ในรัฐธรรมนูญมาตั้งแต่อดีต ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน เพราะนับแต่ที่ประเทศไทยเปลี่ยนมาใช้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย การใช้อำนาจต่างๆ ของรัฐย่อมต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เนื่องจากมองว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นเกียรติยศและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น หากละเลยหรือไม่คุ้มครองเรื่องเหล่านี้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติตามไปด้วย การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจึงเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ได้มีการนำเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมาบัญญัติไว้ในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ - ๔๙ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นที่น่าสังเกตว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ โดยจุดเด่นประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ คือ การบัญญัติหมวดที่ ๕ “หน้าที่ของรัฐ” ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีข้อกำหนดบังคับให้รัฐต้องทำและจัดบริการให้แก่ประชาชน การวางข้อกำหนดในฐานะเป็นหน้าที่ของรัฐนั้นมีข้อดี คือ รัฐจะต้องลงมือดำเนินการให้บรรลุผลเองโดยประชาชนไม่ต้องร้องขอ ซึ่งในทางทฤษฎีถือเป็นการเปลี่ยนมือของสิทธิจากเดิมที่ “ประชาชนมีสิทธิ” และประชาชนสามารถที่จะทำให้สิทธินี้เป็นจริงเมื่อย้ายไปเป็น “หน้าที่ของรัฐ” ก็ส่งผลให้รัฐกลายเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ และประชาชนมีบทบาทเป็นเพียงผู้ “รอรับ” บริการที่รัฐจัดสรรให้ ตัวอย่างหลักการที่เคยเป็นสิทธิของประชาชนแต่ถูกเปลี่ยนไปเป็น “หน้าที่ของรัฐ” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เช่น การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่สะดวก รวดเร็ว การจัดหาทนายความให้เฉพาะผู้ยากไร้ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายเฉพาะผู้ยากไร้

ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัย

ข้าราชการแต่ละประเภทต่างมีกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับการดำเนินการลงโทษทางวินัยของข้าราชการในสังกัดกำหนดไว้ เช่น ข้าราชการพลเรือน มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้าราชการครู มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗

ข้าราชการตำรวจ มีพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๗ ในขณะที่ข้าราชการทหารก็มีพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๕๗๖ แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยทหารที่ต่างจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยของข้าราชการประเภทอื่น คือ ปัญหาเรื่องการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกสั่งลงโทษทางวินัย ซึ่งพอจะสรุปได้ ๒ ประการ กล่าวคือ ประการแรกพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๕๗๖ มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร ประการที่สอง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติข้อยกเว้นในมาตรา ๙ วรรคสอง (๑) กำหนดว่าข้อพิพาทเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง ทั้งๆ ที่คดีพิพาทดังกล่าวเป็นคดีที่มีมูลเหตุมาจากการใช้อำนาจทางปกครอง

ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร

การอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัย คือ การที่ทหารผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งโต้แย้งคำสั่งดังกล่าวว่าเป็นคำสั่งที่ออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยสาเหตุใดก็ตาม เช่น ออกโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน ออกโดยใช้ดุลพินิจไม่ชอบ โดยทหารผู้อยู่ภายใต้บังคับของคำสั่งร้องขอให้ผู้ที่ทำคำสั่ง ผู้บังคับบัญชาของผู้ทำคำสั่ง หรือบุคคลอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ ได้พิจารณาตรวจทานคำสั่งดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง หากเห็นว่ามิชอบผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ก็สามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งลงโทษดังกล่าว นั้นได้ การอุทธรณ์จึงถือว่าเป็นกระบวนการตรวจสอบหรือควบคุมการกระทำของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองเป็นไปด้วยความถูกต้องและชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้ง เพื่อเป็นหลักประกันในความเป็นธรรมและความมั่นคงในอาชีพอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของข้าราชการ โดยจะส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาต้องเพิ่มความระมัดระวังในการพิจารณาดำเนินการสั่งลงโทษ ถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในเรื่องการบริหารงานบุคคล และมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองป้องกันมิให้ข้าราชการต้องถูกกลั่นแกล้งโดยมิชอบ หรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การอุทธรณ์จึงถือเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หน่วยงานของรัฐผู้ทำคำสั่งจึงต้องเปิดโอกาสให้ข้าราชการได้ต่อสู้ป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ อันเป็นการให้ข้าราชการได้มีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ตนพึงจะได้รับ โดยหน่วยงานต่างๆ จะมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการลงโทษทางวินัยไว้ รวมทั้งหลักเกณฑ์เรื่องการอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับหน่วยงานของตน^๕

จากการศึกษาพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๕๗๖ พบว่า บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการลงโทษทางวินัยและการร้องทุกข์ของข้าราชการทหาร ดังนี้ ในการลงโทษทางวินัยที่ไม่ร้ายแรงนั้น จะมีการกำหนดตัวอย่างการกระทำผิดวินัยทหารด้วยกัน ๙ ข้อ และเมื่อมีข้าราชการทหารที่ได้กระทำผิดวินัยในกรณีที่ไม่ร้ายแรงจะต้องรับทัณฑ์ทางทหารที่มีการกำหนด

^๕ธีรชัย ต้นอารีย์, ‘ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๕๗๖’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ๒๕๖๑) ๔-๕.

ไว้ ๕ สถาน ด้วยกัน โดยเรียงจากเขาไปหาหน้ก อันได้แก่ ภาคทัณฑ์ ทัณฑกรรม กัก ชัง หรือจำขัง รวมถึงอาจจะไม่ได้เข้ารับการพิจารณาเลื่อนชั้นเงินเดือน หรือเรียกว่าการงดพิจารณาบำเหน็จประจำปี เนื่องมาจากการถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์ทางวินัยทหาร ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงกลาโหมกำหนด และสำหรับผู้มีอำนาจในการสั่งลงโทษทางวินัยทหารนั้น พระราชบัญญัติดังกล่าว บัญญัติไว้ว่า จะต้องเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้นั้นหรือผู้ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้บังคับบัญชาจากกระทรวงกลาโหม ส่วนราชการที่เป็นหน่วยขึ้นตรงของกระทรวงกลาโหม กองทัพบก กองทัพเรือ หรือกองทัพอากาศ สำหรับหลักเกณฑ์ในการลงทัณฑ์นั้น ให้กระทำได้แต่เฉพาะตามที่กำหนดไว้ในตารางกำหนดทัณฑ์ในท้ายพระราชบัญญัตินี้ การลงทัณฑ์จะต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนและมั่นใจว่า ผู้รับโทษนั้นมีความผิดจริงจึงสั่งลงทัณฑ์ และระวางอย่าให้เป็นการลงทัณฑ์เป็นไปโดยโทษจรดหรือลงทัณฑ์แก่ข้าราชการผู้ไม่มีความผิดโดยชัดเจนเด็ดขาด อีกทั้ง ยังต้องทำการชี้แจงผู้ถูกลงทัณฑ์ด้วยว่า ตนได้กระทำผิดในวินัยทหารข้อใด เมื่อข้าราชการทหารผู้ถูกลงทัณฑ์มีความรู้สึกว่าการลงโทษที่ตนได้รับนั้นไม่เป็นธรรม จะมีกระบวนการร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อเยียวยาจากการที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งที่ไม่ชอบหรือไม่เป็นธรรม โดยเงื่อนไขในการร้องทุกข์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้น บัญญัติไว้ว่า ข้าราชการทหารจะต้องทำการร้องทุกข์เพื่อตนเองเท่านั้น ห้ามมิให้ร้องทุกข์แทนผู้อื่น ห้ามมิให้ลงชื่อรวมกันหรือเข้ามาพร้อมกันหลายคน และห้ามมิให้ประชุมกันเพื่อหารือเรื่องราวร้องทุกข์ รวมถึงการห้ามมิให้ร้องทุกข์ว่าผู้บังคับบัญชาลงทัณฑ์แรงเกินไป ถ้าหากว่าผู้บังคับบัญชาผู้นั้นมิได้ลงทัณฑ์เกินอำนาจที่ตนมีอยู่ และถ้าจะกล่าวโทษผู้ใดให้ร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาโดยตรงที่เหนือกว่าผู้บังคับบัญชาที่มีคำสั่งลงโทษด้วยวาจาหรือเขียนเป็นหนังสือก็ได้ ซึ่งถ้าเขียนเป็นหนังสือจะต้องลงลายมือชื่อของผู้ร้องทุกข์นั้นด้วย ถ้าไม่มีลายมือชื่อ ผู้บังคับบัญชาไม่ต้องพิจารณาและเมื่อร้องทุกข์ตามระเบียบต่อผู้บังคับบัญชาแล้วยังไม่ได้รับคำชี้แจงภายใน ๑๕ วัน สามารถร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปอีกชั้นได้ หรือหากเมื่อได้รับคำชี้แจงจากผู้บังคับบัญชาแล้วยังไม่สิ้นข้อสงสัยก็สามารถร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปอีกชั้นได้เหมือนกัน เช่นนี้ จึงสรุปหลักการโต้แย้งคำสั่งลงโทษทางวินัยทหารได้ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ จะกำหนดให้มีกระบวนการในการร้องทุกข์ ทั้งนี้ ในการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ ในการร้องทุกข์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเป็นเครื่องมือใช้สำหรับบอกเล่าถึงความรู้สึกคับข้องใจว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมซึ่งเกิดจากคำสั่งของผู้บังคับบัญชาในการสั่งลงโทษตน และเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาที่มีคำสั่งลงโทษทางวินัยได้ทำการชี้แจงทำความเข้าใจ ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง แก้ไขเกี่ยวกับคำสั่งอย่างเหมาะสม แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวกลับพบว่า ไม่มีในขั้นตอนของกระบวนการอุทธรณ์การลงโทษทางวินัยทหารไว้ โดยมีเพียงแต่ขั้นตอนการร้องทุกข์เท่านั้นโดยขั้นตอนการร้องทุกข์นี้จะต้องทำการร้องทุกข์ต่อผู้บังคับบัญชาของตนหรือผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปอีกระดับในกรณีร้องทุกข์กล่าวโทษต่อผู้บังคับบัญชาของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งการลงโทษทางวินัย ซึ่งกระบวนการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยนี้ ถือว่าเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม

ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับวินัยทหาร

แม้การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหารจะดูเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อข้าราชการทหาร แต่ศาลทหารก็ไม่มีอำนาจในการพิจารณาคดีดังกล่าว เนื่องจากมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้บัญญัติให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีโทษทางอาญา เท่านั้น มิได้ให้อำนาจในการพิจารณาคดีประเภทอื่น นอกจากนี้ หากจะพิจารณาในมุมของการใช้อำนาจออกคำสั่งดังกล่าว ดังที่ได้อธิบายไปข้างต้นว่าคำสั่งลงโทษทางวินัยทหารเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง การโต้แย้งถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร จึงเป็นการโต้แย้งถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง อันเป็นการโต้แย้งการใช้อำนาจทางปกครอง ย่อมเป็นคดีปกครอง ตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ทหารซึ่งเป็นข้าราชการประเภทหนึ่งไม่ได้ต่างจากข้าราชการประเภทอื่น และในอีกฐานะหนึ่ง ทหารก็คือประชาชน ตามหลักนิติธรรมแล้ว ทหารจึงควรได้รับการประกันสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมและเสมอภาคในการดำเนินคดีปกครองเช่นเดียวกับบุคคลอื่นแต่วรรคสอง (๑) ของมาตราดังกล่าวกลับบัญญัติไม่ให้ศาลปกครองมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องวินัยทหาร

ตัวอย่างที่น่าสนใจ กรณีถูกคำสั่งลงโทษทางวินัย เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติชี้มูลความผิด มีประเด็นว่า ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนแล้วมีมติว่า ผู้ถูกกล่าวหา มีมูลความผิดทางวินัย คณะกรรมการฯ จะส่งสำนวนการไต่สวนและคำวินิจฉัยไปยังผู้บังคับบัญชา เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับสำนวนแล้ว จะพิจารณาโทษทางวินัยและดำเนินการออกคำสั่งลงโทษทางวินัย ข้าราชการผู้ได้รับคำสั่งมีสิทธิที่จะดำเนินการโต้แย้งคำสั่งได้ ๒ ทางเลือก คือ ๑. อุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษของผู้บังคับบัญชา (อุทธรณ์ระดับโทษ) ตามมาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ประกอบกับกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของเจ้าหน้าที่ผู้ขึ้น หรือ ๒. นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้น เพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งลงโทษทางวินัยภายใน ๙๐ วันนับแต่วันที่ถูกลงโทษ ตามมาตรา ๑๐๑ แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในส่วนของข้าราชการทหารที่ถูกชี้มูลความผิด เมื่อกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของข้าราชการทหาร คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ มิได้กำหนดในส่วนของสิทธิในการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้ กำหนดแต่เพียงสิทธิในการร้องทุกข์เท่านั้น หากข้าราชการทหารผู้ถูกลงโทษทางวินัยกรณีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิดจะโต้แย้งคำสั่งลงโทษ โดยเลือกใช้ทางเลือกที่ ๑ จึงต้องไปใช้สิทธิการอุทธรณ์คำสั่งตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ อันเป็นกฎหมายกลาง เมื่อได้รับคำวินิจฉัยอุทธรณ์เช่นไรแล้ว หากยังไม่พอใจในคำวินิจฉัยอุทธรณ์ ก็สามารถนำคดีฟ้องศาลต่อไปได้ ทั้งนี้ เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคสอง (๑) กำหนดให้เรื่องวินัยทหารไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง จึงไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้ ในส่วนของศาลทหารนั้น ก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีโทษทางอาญา ศาลทหารจึงไม่มีอำนาจ

ที่จะพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับวินัยทหารเช่นกัน เช่นนี้จึงต้องนำคดีดังกล่าวฟ้องต่อศาลยุติธรรม ตามมาตรา ๑๙๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติว่า ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น แต่หากทหารผู้ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยไม่ต้องการใช้สิทธิอุทธรณ์ในการโต้แย้งคำสั่ง แต่ต้องการนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองตามที่มาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ บัญญัติไว้ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ ๒ ก็จะทำให้เกิดปัญหาที่ว่าไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ เนื่องจากมาตรา ๙ วรรคสอง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ จำกัดอำนาจของศาลปกครองไว้วันนั้นเอง โดยที่การนำคดียื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมจะก่อให้เกิดภาระต่อทหารมากกว่าการนำคดีมายื่นฟ้องต่อศาลปกครอง ประการแรก คือ ศาลยุติธรรมใช้ระบบกล่าวหา จึงรับฟังข้อเท็จจริงได้เท่าที่คู่ความยื่นเข้าไปในสำนวนเท่านั้น กรณีคดีที่มีที่มาจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลความผิด ศาลก็มักจะอาศัยสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาวินิจฉัย ในขณะที่ศาลปกครองใช้ระบบไต่สวน หากมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใดที่ศาลปกครองเห็นว่าสำคัญและจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดี ศาลก็จะมีหมายเรียกเอกสารหลักฐานเหล่านั้นเข้ามาในสำนวนได้ ประการที่สอง ศาลยุติธรรมมีกระบวนการพิจารณาที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก หากผิดพลาดก็อาจมีผลกระทบต่อรูปคดี การดำเนินคดีในศาลยุติธรรมจึงมักต้องมีการแต่งตั้งทนายความเพื่อมอบอำนาจให้ดำเนินคดีแทน ในขณะที่ศาลปกครองไม่จำเป็นต้องแต่งตั้งทนายความ หากกระบวนการไหนที่คู่ความทำไปโดยไม่ถูกต้อง ศาลก็จะมีหมายไปยังคู่ความให้ดำเนินการแก้ไขใหม่ให้ถูกต้องได้ ประการที่สาม การดำเนินคดีในศาลปกครองจะประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่า เพราะนอกจากจะไม่ต้องเสียค่าจ้างทนายความแล้ว ศาลปกครองไม่มีการเรียกเก็บค่าสืบพยาน ค่าส่งหมาย และค่าขึ้นศาลเหมือนดังเช่นศาลยุติธรรม (คดีร้องขอเพิกถอนคำสั่งลงโทษทางวินัยเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล) นอกจากนี้ การนั่งพิจารณาคดีของศาลปกครองเป็นสิทธิของคู่กรณี หากคู่กรณีไม่ประสงค์จะเข้าร่วมก็ไม่ได้มีบทลงโทษ จึงทำให้คู่กรณีประหยัดค่าเดินทางไปศาลด้วย จะเห็นได้ว่าในยามปกติไร้อันตราย ข้าราชการทหารย่อมทำหน้าที่ไม่ต่างกับข้าราชการประเภทอื่น มีการดำเนินโครงการก่อสร้างหรือจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ ซึ่งง่ายต่อการถูกร้องเรียนเรื่องทุจริตจากประชาชน แต่เมื่อทหารเหล่านั้นได้เข้าสู่กระบวนการสอบสวนชี้มูลความผิดจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. จนถูกผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษทางวินัยแล้ว ข้าราชการทหารผู้ถูกชี้มูลความผิดเหล่านั้นกลับใช้สิทธิในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ไม่เต็มที่นัก ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันเยี่ยงอย่างข้าราชการประเภทอื่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

แนวทางแก้ปัญหากรณีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัย

ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัยทั้งสองประการต่างมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน โดยต้นเหตุของปัญหามาจากช่องว่างของกฎหมายที่มีได้ บัญญัติขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัยไว้อย่างชัดเจน จึงเห็นควรต้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ โดยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องของการกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน

และวิธีการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยทหาร อีกทั้ง กำหนดในเรื่องของขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ในการเตรียมตัวและเตรียมเอกสารที่จะต้องยื่นอุทธรณ์ รวมทั้งกำหนดหน่วยงานที่จะทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ เพื่อเพิ่มความเป็นธรรมแก่ทหารที่ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัย อันจะส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นในกระบวนการดำเนินการทางวินัยของทหารเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของข้าราชการทหาร ให้ได้รับความยุติธรรมทัดเทียมหรือเสมอภาคกับข้าราชการประเภทอื่นๆ ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษ มีการกำหนดให้ทหารผู้ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัยสามารถอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ต่อศาลทหารพิเศษ ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารโดยเฉพาะ^๙ หรือประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อทหารสหรัฐอเมริกาถูกลงโทษทางวินัยก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งลงโทษดังกล่าว โดยมีสิทธิเลือกได้ว่าจะให้ศาลทหารพิจารณาหรือไม่^{๑๐}

ส่วนปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ เรื่องของเขตอำนาจศาล เห็นควรต้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเขตอำนาจของศาล โดยมีทางเลือกกว่า จะแก้ไขให้ข้อพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลใด กล่าวคือ ระหว่างศาลทหารหรือศาลปกครอง ศาลใดศาลหนึ่งเท่านั้น หากต้องการให้ข้อพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารอยู่ในอำนาจการตรวจสอบของศาลทหาร ก็ต้องดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ ให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับวินัยทหารด้วย แต่ถ้าหากเห็นว่าข้อพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารควรอยู่ในอำนาจการตรวจสอบของศาลปกครอง ก็ต้องดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคสอง (๑) เสีย เพื่อให้ศาลปกครองถูกจำกัดอำนาจในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับวินัยทหาร โดยในส่วนของผู้เขียนเองนั้น เห็นว่า ในยามปกติที่บ้านเมืองสงบ ปราศจากศึกสงคราม เมื่อการออกคำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร ถือเป็น การใช้อำนาจในทางปกครอง และคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครอง ข้อพิพาทดังกล่าวย่อมถือเป็นคดีปกครอง เมื่อยังไม่ปรากฏเหตุผลใดที่จะต้องจำกัดอำนาจของศาลปกครองในการพิจารณาพิพากษาคดีประเภทนี้ ประกอบกับ ถ้าหากให้คดีพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารอยู่ในอำนาจของศาลทหารแล้วอาจเกิดกรณีที่ผู้ได้รับคำสั่งรู้สึกเกรงกลัวต่ออำนาจของผู้บังคับบัญชา เกรงกลัวผลกระทบต่อนำที่การทำงาน กลัวไม่ได้รับความเป็นธรรม และความเป็นกลาง จนไม่กล้านำคดีขึ้นสู่ศาล การให้ศาลทหารในเวลาปกติมีอำนาจเหนือคดีวินัยทหาร น่าจะไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญที่จะต้องเสมอกันในทางกฎหมายและจะเลือกปฏิบัติไม่ได้ เนื่องจากคดีวินัยของข้าราชการประเภทอื่นต่างอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองทั้งสิ้น ดังนั้น ในมุมมองของผู้เขียนงานชิ้นนี้จึงเห็นควรให้คดีพิพาทเกี่ยวกับวินัยทหารที่เกิดขึ้นในยามปกติ ปราศจากสงครามอยู่ในอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายหรืออยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง เพื่อเป็นการประกันความเป็นธรรมและความเป็นกลางให้กับข้าราชการทหาร ให้เป็นไปตามหลักประกันการคุ้มครองสิทธิการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของทหารที่ถูกลงโทษทางวินัยให้มากที่สุด เพื่อให้สอดคล้องตามหลักนิติธรรมของรัฐประชาธิปไตย เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อความมั่นคงของประเทศในยาม

^๙ นิมิตร ฐโพนทอง, ‘ศาลทหารไทยกับมาตรฐานระหว่างประเทศ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๓) ๖๗

^{๑๐} กองบรรณาธิการ TCU, ‘ส่องงานวิจัย ‘วินัยทหาร’ เสนอ ‘ศาลปกครองเข้าตรวจสอบ - สร้างความเป็นธรรม’ (TCU ทำความจริงให้ปรากฏ, ๙ เมษายน ๒๕๖๐) <<https://www.tcijthai.com/news/2017/4/watch/6901>> สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ศึกษาศาสตร์ เช่นเดียวกับศาลทหารในต่างประเทศ เช่น ประเทศออสเตรเลีย ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่เป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาทหารและความผิดวินัยทหาร^{๑๑} หรือประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ ได้มีการกลับแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่มีอยู่เดิม โดยวางแนววินิจฉัยใหม่ว่า คำสั่งลงโทษทางวินัยทหารมีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครอง หากทหารที่ถูกลงโทษเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคำสั่งดังกล่าว สามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อสั่งให้ยกเลิกเพิกถอนคำสั่งนั้นหรือยับยั้งการกระทำของผู้บังคับบัญชาได้ ทั้งยังมีสิทธิที่จะร้องขอให้ศาลปกครองมีคำสั่งใช้วิธีการชั่วคราวอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้ข้าราชการทหารมีสิทธิเช่นเดียวกับข้าราชการประเภทอื่นๆ คดีเกี่ยวกับวินัยทหารจึงเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองฝรั่งเศสด้วย^{๑๒}

สรุป

เมื่อกระบวนการยุติธรรมของไทยได้ถูกพัฒนาผ่านกาลเวลาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะยังคงพัฒนาต่อไปในอนาคต กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายต่างๆ ที่มีผลใช้บังคับจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมในขณะนั้น อีกทั้ง ยังต้องพัฒนากฎหมายเพื่อปิดช่องโหว่ช่องว่างของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยปัจจุบัน สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองเป็นอย่างมาก ได้มีการนำหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทำให้การออกกฎหมายหรือการใช้อำนาจตามกฎหมายของรัฐหรือของเจ้าหน้าที่รัฐต้องอยู่ภายใต้หลักการดังกล่าวอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่อย่างไรก็ตาม กลับพบว่า การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกลงโทษทางวินัยในเวลาปกติที่บ้านเมืองสงบสุข ปราศจากศึกสงคราม ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงให้เหมาะสมเท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาความชอบด้วยหลักนิติธรรม ๒ ประการ ได้แก่ ปัญหาเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยทหาร และปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับวินัยทหาร ซึ่งทั้งสองปัญหาดังกล่าว ทำให้ข้าราชการทหารผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยไม่สามารถใช้สิทธิในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ อันถือเป็นการขัดกับหลักนิติธรรม เช่นนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงสมควรต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังสองประการเพื่อให้เป็นหลักประกันและหลักคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารกรณีที่ถูกคำสั่งลงโทษทางวินัย อันจะเป็นการยืนยันว่า การเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของข้าราชการทหารที่ถูกสั่งลงโทษทางวินัยนั้นดำรงอยู่ภายใต้หลักนิติธรรมอย่างแท้จริง

^{๑๑} ธีรชัย ต้นอารีย์, (เชิงอรรถ ๗) ๑๑๕.

^{๑๒} กองบรรณาธิการ TCJ, 'จับตา : การลงโทษทางวินัยทหารในต่างประเทศ' (TCJ ทำความจริงให้ปรากฏ, ๙ เมษายน ๒๕๖๐) <<https://www.tcjthai.com/news/2017/4/watch/6901>> สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม

กฎหมาย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒
 พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘
 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑
 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑
 พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖
 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙
 มติสภากลาโหม ครั้งที่ ๓/๐๗ เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๐๗

หนังสือ

- ไพโรจน์ อัจริยชา, วินัยข้าราชการ (สำนักพิมพ์นิติธรรม ๒๕๖๐)
 วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน (สำนักพิมพ์อ่านกฎหมาย ๒๕๖๔)
 วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, รวมข้อเขียนเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายปกครอง (สำนักพิมพ์วิญญูชน ๒๕๖๕)

วิทยานิพนธ์

- โกเมศ สุปงกช, ‘ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลทหาร’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ๒๕๕๕)
 ธีรัชญ์ ตันอารีย์, ‘ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำสั่งการลงโทษทางวินัยทหาร ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ๒๕๖๑)
 นิमित นูโพนทอง, ‘ศาลทหารไทยกับมาตรฐานระหว่างประเทศ’ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๗)

วารสาร บทความ

- กองบรรณาธิการ TCJU, ‘ส่องงานวิจัย ‘วินัยทหาร’ เสนอ ‘ศาลปกครองเข้าตรวจสอบ - สร้างความเป็นธรรม’ (TCJU ทำความจริงให้ปรากฏ, ๙ เมษายน ๒๕๖๐) <<https://www.tcijthai.com/news/2017/09/scoop/6900>> สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

กองบรรณาธิการ TCJ, ‘จับตา : การลงทัณฑ์ทางวินัยทหารในต่างประเทศ’ (TCJ ทำความจริงให้ปรากฏ, ๙ เมษายน ๒๕๖๐) <<https://www.tcijthai.com/news/2017/4/watch/6901>> สืบค้นเมื่อ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ฤทัย หงส์ศิริ, ‘การทบทวนคำสั่งทางปกครอง’ ใน พนม เอี่ยมประยูร รวบรวมบทความทางวิชาการกฎหมายว่าด้วย วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ (สำนักพิมพ์วิญญูชน : ๒๕๔๑)

อวิการ์ตน์ นิยมไทย, ‘เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับศาลทหาร’ (๒๕๕๓) วารสารการปฏิรูปกฎหมาย : LAW REFORM ๑๑๙ <<https://www.senate.go.th>> สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

-- กระทรวงกลาโหม, คู่มือแนวทางการดำเนินการทางวินัยทหาร ของ กระทรวงกลาโหม มปป.

ประวัติผู้เขียน

๑. ยศ, ชื่อ, สกุล พลโท กันตพจน์ เศรษฐารัตน์
๒. วัน, เดือน, ปีเกิด ๑๖ ตุลาคม ๒๕๐๗
๓. ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๑๒/๒๒ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ

๔. การศึกษา

๔.๑ การศึกษาก่อนเข้ารับราชการ

มัธยมศึกษาตอนต้น – ปลาย โรงเรียนวัดนวลนรดิศ

๔.๒ การศึกษาเมื่อเข้ารับราชการ

- พ.ศ.๒๕๓๑ หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
- พ.ศ.๒๕๓๒ หลักสูตรชั้นนายร้อยเหล่าทหารม้า โรงเรียนทหารม้า ศูนย์การทหารม้า
- พ.ศ.๒๕๓๖ หลักสูตรชั้นนายพันเหล่าทหารม้า โรงเรียนทหารม้า ศูนย์การทหารม้า
- พ.ศ.๒๕๔๐ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรหลักประจำชุดที่ ๗๕
- พ.ศ.๒๕๔๗ หลักสูตรนายทหารปลัดบัญชาระดับบริหาร รุ่นที่ ๑๑
- พ.ศ.๒๕๕๒ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา
- พ.ศ.๒๕๕๕ วิทยาลัยการทัพบก หลักสูตรหลักประจำ รุ่นที่ ๕๗
- พ.ศ.๒๕๖๓ หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓

๕. ตำแหน่งที่สำคัญ

- พ.ศ.๒๕๓๑ ผู้บังคับหมวดทหารม้า กองร้อยทหารม้า
กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์
- พ.ศ.๒๕๓๗ ผู้บังคับกองร้อยทหารม้า กองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์
- พ.ศ.๒๕๔๘ ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๒๙ รักษาพระองค์
- พ.ศ.๒๕๕๕ เสนาธิการกองพลทหารม้าที่ ๒ รักษาพระองค์
- พ.ศ.๒๕๕๕ ผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ ๔ รักษาพระองค์
- พ.ศ.๒๕๖๒ ผู้บัญชาการกองพลทหารม้าที่ ๒ รักษาพระองค์

๖. ตำแหน่งปัจจุบัน

- พ.ศ.๒๕๖๓ รองแม่ทัพภาคที่ ๑
- พ.ศ.๒๕๖๕ รองเสนาธิการทหารบก